

Punkt z widokiem na dawny wiatrak przy Cmentarzu Jerozolimskim

Przy ob. ulicy J. Hallera (dawna Feldweg) znajdują się pozostałość po jedynym znanym malborskim wiatraku. Był to wiatrak typu „holender” wzniesiony w drugiej poł. XIX wieku. Ten typ wiatraka zwanego również wieżyczkowym, skonstruował holenderski architekt i inżynier Jan Adriaanszoon Leeghwater (1575-1650). Jest to budowla o nieruchomym, zwykle murowanym korpusie i spoczywającej na nim bryle dachu ze skrzydłami, którą obracano do wiatru na specjalnym łożysku. W 1750 roku wiatraki te zostały udoskonalone przez szkockiego wynalazcę i konstruktora maszyn rolniczych Andrew Meikle (1719-1811). Na dachu, po przeciwległej stronie w stosunku do dużych skrzydeł, umieścił on niewielki wiatraczek, który za pomocą przekładni zębatych regulował samoczynnie ustawienie czapy ze skrzydłami w stosunku do wiatru. Wnętrze holendra, dzięki zwiększeniu do pięciu liczby kondygnacji, posiadało większą powierzchnię użytkową. Jako że wał pionowy był dłuższy, przechodził przez wszystkie kondygnacje. Umożliwiało to montaż kilku złożów młyńskich, które nie musiały już znajdować się na najwyższej kondygnacji budowli.

W grudniu 1902 roku malborski holender został poważnie uszkodzony w trakcie wichury, która niemal zrzuciła z korony budowli jej głowicę ze skrzydłami. Tak relacjonowała ówczesna prasa: Gwałtowne burze, które przeszły nad północnymi Niemcami w nocy z I na II dzień Świąt Bożego Narodzenia ubiegłego roku dokonały wszędzie znacznych szkód [...] Także wiatrak, z naszego zdjęcia, stojący koło starego krzyżackiego miasta Malbork miał teraz ucierpieć mniej od szalejącej burzy niż kilka tygodni temu przez żarłoczną chciwość szalejących płomieni [...] Jak widać na przedstawionym przez nas zdjęciu, huragan oderwał cały dach młyna od podstawy i przesunął na bok. Można sobie wyobrazić jak niezwykła siła musiała być użyta do dokonania takiego zniszczenia, żeby zorientować się z jak niesłychaną siłą tamtej nocy burze przetoczyły się nad ziemią. „Gartenlaube”; nr 2 z 1903 r.